

ΤΟ ΧΕΙΡΟΦΙΛΗΜΑ

ΠΟΘΕΝ τὸ ἔθος τοῦ χειροφιλήματος εἰς ὃ ὑποβάλλονται καὶ βασιλόπαιδες καὶ ἡγεμόνες ; Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι ἡ συνήθεια τοῦ ἀσπάζεσθαι τὴν χεῖρα ἔχει ἄγνωστον τὴν καταγωγὴν ἡμεῖς δὲ προσθέτομεν : καὶ ἀρχαιοτάτην. Ὁ Πρίαμος, ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα διὰ τὴν ζήτησιν τὸν νεκρὸν τοῦ Ἑκτορος ἀποκαλεῖ αὐτὸν ἐλεεινότατον, ὅχι μόνον ὡς παθόντα ὅσα δὲν ἔπαθέ τις ἄλλος βροτὸς ἐπιχθόνιος, ἀλλὰ καὶ ὡς καταντήσαντα τὴν φιλήσῃ καὶ αὐτὴν τοῦ φονεύσαντος τὸν υἱὸν τοῦ τὴν χεῖρα :

«... ἐγὼ δ' ἐλεινότερός περ
ἔτλην δ', οἳ' οὔπω τις ἐπιχθόνιος βροτὸς ἄλλος,
ἀνδρὸς παιδοφόνου ποτὲ στόμα χεῖρ' ὄρεγεσθαι.»

Ἡ συνήθεια ἄρα τοῦ ἀσπάζεσθαι τὴν χεῖρα ἐπεκράτει καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὀμηρικῶν χρόνων.

Ἐπὶ Ῥωμαίων, οἱ δήμαρχοι, οἱ ὕπατοι καὶ οἱ δικτάτορες, εἶδον τὴν δεξιὰν πρὸς τοὺς ὑποδεεστέρους αὐτῶν διὰ τὴν ἀσπασθῶσιν. Ἀπὸ δὲ τοῦ Αὐγούστου τοῦ μεταβαλόντος τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα εἰς μοναρχίαν, οἱ αὐτοκράτορες παρεῖχον τὴν τιμὴν τοῦ ἀσπάζεσθαι τὴν χεῖρα αὐτῶν πρὸς μόνους τοὺς μεγιστάνας καὶ τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς, πρὸς δὲ τὸν λαὸν ἐπέτρεπον ν' ἄπτε-

ται τῆς αὐτοκρατορικῆς χλαμύδος ἢ καὶ νὰ προσαγορευῆ αὐτοὺς μακρόθεν βάλλων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στόματος.

Τὸ χειροφίλημα, κατὰ τὸν μεσαῖωνα, ἐθεωρεῖτο ὡς πράξις σεβασμοῦ, ὑποταγῆς καὶ ἀγάπης. Ὅθεν οἱ μὲν ὑποτελεῖς, ὁμολογοῦντες ὑποταγὴν, ἠσπάζοντο τὴν χεῖρα τῶν τιμαριωτῶν, οἱ δὲ χριστιανοὶ τὴν τῶν ἱερέων τιμῆς ἕνεκα, καὶ τὰ τέκνα τὴν τῶν ἰδίων γονέων πρὸς ἔνδειξιν σεβασμοῦ καὶ στοργῆς συγχρόνως.

Κατὰ τὴν ἰβηρικὴν χερσόνησον, ἐν τε τῇ Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ, οἱ μεγιστᾶνες ἠσπάζοντο τὴν χεῖρα τοῦ ἡγεμόνος, κατὰ τε τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ καὶ κατ' ἐπισημοὺς τινὰς τελετάς. Ὁ φιλέκδικος δὲ Πέτρος, ἐραστής τῆς Ἰνὲς δὲ Κάστρο, ἀναβάς εἰς τὸν θρόνον τῆς τελευταίας τῶν δύο τούτων ἐπικρατειῶν, ἀνήρτησεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν σκελετὸν τῆς ἐρωμένης του, καὶ ὑπεχρέωσε τοὺς μεγιστᾶνας ν' ἀπονέμωσιν αὐτῇ ὅλας τὰς ὀφειλομένας εἰς βασιλίσσαν τιμάς, καὶ ἰδίως ν' ἀσπάζωνται τὴν δεξιάντης. Ἐν δὲ τῇ Ἰσπανικῇ αὐλῇ ἡ τελετὴ τοῦ χειροφιλήματος ἐγένετο μεγαλοπρεπῶς πολλάκις τοῦ ἔτους. Ὅλοι οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι, οἱ στρατιωτικοὶ παντὸς βαθμοῦ, ἱκανὸς ἀριθμὸς κληρικῶν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔχοντες σχέσεις πρὸς τὴν αὐλήν. ἐνδεδυμένοι στολὰς πλουσίας καὶ χρυσοῦφάντους, προσήρχοντο πρὸς τὸν βασιλέα καθήμενον ἐπὶ θρόνου, καὶ κλίνοντες γόνυ ἠσπάζοντο τὴν δεξιάν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν τῶν περὶ αὐτὸν ἱσταμένων μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Αἱ γυναῖκες μόναι, δὲν ἐξηροῦντο μὲν τῆς διατυπώσεως ταύτης, ἀλλ' ὑπεβάλλοντο εἰς αὐτὴν μακρὰν τοῦ πλήθους, ἐν ἰδιαιτέρᾳ αἰθούσῃ.

Ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Γαλλίας, πρὸ τῆς μεταπολιτεύσεως, ὁ χειρασπασμὸς, ἐκ μέρους τῶν κυριῶν, ἀντημεῖβετο δι' ἐρασμιωτέρας δεξιώσεως, διότι ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπέθετε φίλημα ἐπὶ τῆς παρειᾶς αὐτῶν, ἡ δὲ βασιλίτσα δὲν ἐπέτρεπε ν' ἀσπασθῶσι τὸ κράσπεδον τῆς ἐσθῆτος αὐτῆς, οὔτινος ἤπτοντο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ.

Οἱ Καρδινάλιοι, οἱ ὀσιώτατοι αὐτοὶ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, οἵτινες ἐν τῇ χριστιανικῇ τῆς καρδίας αὐτῶν καθαρότητι, θεραπεύουσι τὰς ἀσθενείας τῆς ἰδίας σαρκὸς ἐπιτρέποντες εἰς ἑαυτοὺς πᾶσαν τρυφήν καὶ ἀπόλαυσιν, ἀπήλαυσαν τοῦ προνομίου τοῦ νὰ ἐπιθέτωσι φίλημα, καὶ φίλημα βεβαίως φλογερόν, ὄχι ἐπὶ τῆς παρειᾶς ἢ ἐπὶ τῆς χειρὸς, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν τῶν χειλέων τῶν βασιλισσῶν!

Ἐν Ἀγγλίᾳ, καθ' ὠρισμένας καὶ ἐπισήμους ἡμέρας, οἱ μεγιστάνες, γονυπετοῦντες ἐνώπιον τῆς βασιλίσσης, ἀσπάζονται τὴν δεξιὰν αὐτῆς. Ἐν δὲ τῇ Ῥωσσίᾳ τὸ χειροφίλημα καθίσταται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀχληρὸν πρὸς τὸν δεχόμενον τὸν ἀσπασμόν. Τὴν πρώτην ἡμέραν ἐκάστου ἔτους, ὅλοι οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἀξιωματικοὶ ἀσπάζονται τὴν χεῖρα τοῦ αὐτοκράτορος, τῆς αὐτοκρατείας, καὶ ὄλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτῶν. Πολλὰκις αἱ ἡγεμονίδες καταπονηθεῖσαι καὶ ἀπαυδῆσασαι διέκοψαν τὴν ἐπίμοχθον ταύτην τελετήν. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο τοῦ χειροφιλήματος ὡς τεκμήριον φιλοφροσύνης καὶ τιμῆς, διατηρεῖται πρὸς ὅλας τὰς κυρίας ἐν Ῥωσσίᾳ. Καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἀσπάζονται τὴν χεῖρα τῶν γυναικῶν, αὐταὶ δὲ ἀνταποδίδουσι χαριέστερον καὶ ἐπιφρονώτερον τὴν προσηγορίαν, ἐπιθέτουσαι φίλημα ἐπὶ τῆς παρειᾶς αὐτῶν. Καὶ εἰς τὸ ἔθος τοῦτο ὑποβάλλονται κατὰ χρέος, ὡς εἶδομεν, καὶ τῶν αὐτοκρατόρων οἱ υἱοί, πρὸς δὲ καὶ οἱ αὐτοκράτορες αὐτοί.

Ἄλλοτε τὸ ἔθος τοῦ χειροφιλήματος ὑπῆρχε καὶ παρὰ τῇ ὀθωμανικῇ αὐλῇ. Ἐνώπιον τῶν Σουλτάνων τοῦ Βυζαντίου ἔτρεμε τότε ὁλόκληρος ἡ Εὐρώπη, καὶ οἱ πρέσβεις τῶν ξένων Δυναμέων ἠσπάζοντο τὴν χεῖρά των. Ἀλλά, προϊόντος τοῦ χρόνου, τὸ χειροφίλημα μετεβλήθη εἰς ἀσπασμόν τῆς μικρᾶς χειρὸς τῶν αὐτοκρατορικῶν μανδυῶν, καὶ ὅταν ἀκολούθως Σέρβος τις στρατιώτης, ἐπὶ προφάσει τοῦ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς Ἀμουράτην τὸν Α' ἐφόνευσεν αὐτόν, κατηργήθη καὶ ἡ διατύπωσις αὕτη. Ὁ

Τουρνεφόρτιος ὅστις ἔγραψεν, ὡς γνωστόν, πρὸ δύο περὶ-
 που αἰῶνων, περιγράφων τὴν τελετὴν τῆς ὑποδοχῆς τῶν
 πρέσβειων παρὰ τῶν Σουλτάνων, λέγει ὅτι δύο ἀντιπρό-
 σωποι τῆς Γαλλίας, ὁ Σεσί καὶ ὁ Μαρκεβίλλης ἔτυχον
 τῆς τιμῆς τοῦ νὰ ἀσπασθῶσι χειρίδας σουλτανικῆς.

Οἱ Μαῦροι τῆς Ἀφρικῆς ἀσπάζονται τὴν χεῖρα τῶν
 ἀνωτέρων αὐτῶν, ὁ δὲ Φερνάνδος Κορτέζ βεβαιοῖ ὅτι τὴν
 συνήθειαν ταύτην εὔρε καὶ μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τοῦ Με-
 ξικου, ὅτε ἔφθασε κατὰ πρῶτον ἐκεῖ.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας ὑπεχρέουν τοὺς παρουσιαζο-
 μένους ἐνώπιον αὐτῶν, ν' ἀσπάζονται τὸν πόδα των, ὁ
 δὲ Καλλιγούλας τὸ ἀποτρόπαιον ἐκείνο βδέλυγμα τῆς
 Ῥώμης, ἀποθεώσας ἑαυτὸν, ἤξιου ἐπίσης τὸ εἶδος τοῦτο
 τῆς λατρείας, καὶ ὁ μεγαλοπρεπὴς Διοκλητιανός, ὅστις
 ἀπέθανε καλλιερῶν θρίδακας ἐν Σαλώνοις τῆς Δαλμα-
 τίας, εἰσήγαγε τὸ ἔθος τοῦτο εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν
 αὐλήν. Οἱ Ἕλληνες ἤπτοντο ἀπλῶς τῶν γονάτων ἐκεί-
 νων, τοὺς ὁποίους ἐπρόκειτο νὰ ἐξευμενίσωσιν, οἱ δὲ Ἰου-
 δαῖοι ἠσπάζοντο τοὺς πόδας τῶν προφητῶν καὶ τῶν γε-
 ρόντων. Ἡ ἀμαρτωλὸς γυνὴ τῆς πόλεως Ναὶν, ἐβρεξε
 τοῖς ὀστέροις, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε,
 καὶ κατεφίλησε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἀλείφουσα τῷ
 μύρῳ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰησοῦς αὐτὸς κατεδέχθη νὰ πλύνῃ
 τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὀλίγον πρὸ τῆς σταυρώ-
 σεώς του, καὶ τῆς ταπεινώσεως ταύτης τὸ παράδειγμα
 μιμεῖται κατ' ἔτος καὶ ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως, πλύνων τὴν μεγάλην ἐβδομάδα τοὺς πόδας δώ-
 δεκα ἀρχιερέων, καὶ ὁ Πάπας αὐτὸς τῆς Ῥώμης.

Οἱ Πάπαι Αἰλιανός ὁ Α' καὶ Λέων ὁ Γ' φθονήσαντες
 τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐθέσπισαν πρὸς τοῖς
 ἄλλοις καὶ τὸ ν' ἀσπάζονται οἱ παρουσιαζόμενοι ἐνώπιον
 τῶν ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης τοὺς πόδας αὐτῶν, θεωρή-
 σαντες ἑαυτοὺς ἀγιωτέρους καὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου,
 ὅστις, μὴ ἀνεχόμενος νὰ προσκυνήσῃ αὐτὸν ὁ πεσὼν πρὸ

τῶν ποδῶν του ἑκατοντάρχης Κορνήλιος : « Ἀνάστηθι, εἶπε, καὶ γὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι ».

Ἐν τῇ Περσίᾳ ἠσπάζοντο ἄλλοτε τοὺς πόδας τῶν βασιλέων πρὸς ἐνδειξιν σεβασμοῦ καὶ ὑποταγῆς συνάμα. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἀπεφασίσθη ν' ἀσπάζεται ὁ λαός, ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτῶν, ὄχι πλέον τοὺς πόδας, ἀλλὰ τὴν γῆν.

Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ὁ πολιτισμὸς θέλει ἐξαλείψει τὰ χαμερπῆ ταῦτα σύμβολα τῆς δουλείας, συγγνωστὰ μόνον ὀσάκι; ἐρμηνεύουσι σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς ἢ αἴσθημα καρδίας ἐρώσης.

Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

— — — — —

Εἰκὼν μονομαχίας ἐν Ἑλλάδι
ποῦ τὴν ἀκοῦν καὶ φρίττουν κτ' ἀπ' τὸν Ἄδην.

- Τὸ ξεύρεις πῶς μ' ἐπρόσβαλες ;— ἐγὼ ; δὲν τὸ γνωρίζω.
- Αὐτὸ ὅπου σοῦ λέγω ἔγω καὶ σὲ διασπαθίζω.
Σοῦ λέγω πῶς μ' ἐπρόσβαλες, γραπτῶς καὶ διὰ ζώσης,
κτ' εὐθύς ἱκανοποιήσιν ὀφείλεις νὰ μοῦ δώσης.
- Ἄφοῦ τὸ ἀπαιτεῖς λοιπὸν ἀντίρρησιν δὲν ἔχω
Κ' εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς μὲ τὸ ρεβόλδερ τρέχω.

Ἐντὸς ἀγροῦ εὐρίσκονται κτ' οἱ δυὸ ἐρημοτάτου
καὶ πρόκειται νὰ κτυπηθοῦν φρικτὰ μέχρι θανάτου.

Τραβᾶ ὁ ἓνας καὶ περνᾶ ἢ σφαῖρα ἀπ' τὴ μέση,
τραβᾶ ὁ ἄλλος καὶ περνᾶ ἢ σφαῖρα ἀπ' τὴν ἄκρη...
κτ' ἀφοῦ κανένας δὲν ἔμπορεῖ νεκρὸς ἔς τὴ γῆ νὰ πέσῃ,
σφικταγκαλιάζονται κ' οἱ δυὸ καὶ χύνουν μαῦρο δάκρυ.
Καὶ γίνονται ἀχώριστοι καὶ πάλιν σὰν πρωτίτερα.
Καὶ εἴμαστε κτ' ἐμεῖς καλὰ κτ' ἐκεῖνοι πιὸ καλλίτερα.

Γ. ΣΟΥΡΗΣ